

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

Р І Ш Е Н Н Я

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та положень пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“
(справа про щомісячне довічне грошове утримання суддів у відставці)

м. К и ї в
8 червня 2016 року
№ 4-рп/2016

Справа № 1-8/2016

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича – головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича – доповідача,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колісника Віктора Павловича,
Кривенка Віктора Васильовича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мойсика Володимира Романовича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Тупицького Олександра Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

за участю представників суб'єкта права на конституційне подання – Верховного Суду України: Кліменко М.Р., Берестової І.Е.; Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванова А.О.; представників Кабінету Міністрів України: Качура Р.П.,

Мущиніна В.В., Янчука А.В.; залученого до участі у розгляді справи представника Ради суддів України Новікова М.М.,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., №№ 41–45, ст. 529) у редакції Закону України „Про забезпечення права на справедливий суд“ від 12 лютого 2015 року № 192–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., №№ 18–20, ст. 132) зі змінами, внесеними Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 22, ст. 145), Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України“ від 24 грудня 2015 року № 911–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 5, ст. 50), та щодо положень пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України „Про Конституційний Суд України“ стали конституційні подання Верховного Суду України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України „Про Конституційний Суд України“ є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність окремих положень Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI з наступними змінами та Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII.

Заслухавши суддю-доповідача Вдовіченка С.Л. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції, висловлені Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, Вищим адміністративним судом України, Вищим господарським судом України, Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищою радою юстиції, Державною судовою адміністрацією України, Радою суддів України, науковцями Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Національного університету „Одеська юридична академія“, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Верховний Суд України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотаннями визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI (далі – Закон № 2453) у редакції Закону України „Про забезпечення права на справедливий суд“ від 12 лютого 2015 року № 192–VIII (далі – Закон № 192) зі змінами, внесеними Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII (далі – Закон № 213), Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України“ від 24 грудня 2015 року № 911–VIII (далі – Закон № 911), та положення пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону № 213.

Під час розгляду справи до статті 141 Закону № 2453 Законом України „Про державну службу“ від 10 грудня 2015 року № 889–VIII було внесено зміни, а саме: в абзаці першому частини першої, частині другій слова

„на умовах, передбачених статтею 37 Закону України „Про державну службу“ виключено; в абзацах другому, четвертому частини п'ятої слова „Про державну службу“ виключено. Конституційний Суд України вважає, що внесення вказаних змін не впливає на суть оспорюваних Верховним Судом України положень.

Предметом розгляду Конституційного Суду України на відповідність Конституції України (конституційність) є положення частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 щодо зменшення розміру щомісячного довічного грошового утримання судді, встановлення максимального розміру такого утримання, припинення його виплати суддям у відставці на період їх роботи на певних посадах та скасування права судді на перерахунок призначеного раніше довічного грошового утримання судді, а також положення пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону № 213, за якими у разі неприйняття до 1 червня 2015 року закону щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних, на загальних підставах з 1 червня 2015 року скасовуються норми щодо пенсійного забезпечення осіб, яким пенсії/щомісячне довічне грошове утримання призначаються, зокрема, відповідно до Закону № 2453.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, оспорювані положення суперечать частині першій статті 8, статті 21, частинам першій, п'ятій статті 126, статтям 150, 152 Конституції України.

2. Вирішуючи порушені в конституційних поданнях питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

2.1. Україна є правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права, Конституція України має найвищу юридичну силу, закони приймаються на її основі і повинні відповідати їй (стаття 1, частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

Відповідно до Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (стаття 6, частина друга статті 19).

Згідно з Конституцією України права і свободи людини і громадянина захищаються судом; правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні; виключно законами України визначається статус суддів (частина перша статті 55, пункт 14 частини першої статті 92, частина перша статті 127).

Право кожного на судовий захист є однією з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод, захисту їх від порушень і протиправних посягань (підпункт 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 2015 року № 3-рп/2015).

2.2. За частиною першою статті 126 Основного Закону України незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України.

Незалежність як складова конституційного статусу суддів гарантується Конституцією України і забезпечується, зокрема, особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади, заборонаю впливу на них у будь-який спосіб, захистом професійних інтересів суддів, підкоренням судді лише закону при здійсненні правосуддя, державним фінансуванням та належними умовами для функціонування судів і діяльності суддів шляхом визначення у Державному бюджеті України окремо видатків на утримання судів, притягненням винних осіб до юридичної відповідальності за неповагу до суду і судді, здійсненням суддівського самоврядування (пункт 27 частини першої статті 85, частини друга, четверта, п'ята статті 126, частини третя, четверта, шоста статті 127, стаття 128,

частини перша, п'ята статті 129, стаття 130, пункт 1 частини першої статті 131 Основного Закону України). Професійні судді не можуть належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої (частина друга статті 127 Конституції України).

Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що конституційний принцип незалежності суддів забезпечує важливу роль судової влади в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина та є запорукою реалізації права на судовий захист, передбаченого частиною першою статті 55 Основного Закону України; положення Конституції України стосовно незалежності суддів, яка є невід'ємним елементом статусу суддів та їх професійної діяльності, пов'язані з принципом поділу державної влади та обумовлені необхідністю забезпечувати основи конституційного ладу й права людини, гарантувати самостійність і незалежність судової влади; гарантії незалежності суддів як необхідні умови здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом встановлені у базових законах з питань судоустрою, судочинства, статусу суддів, мають конституційний зміст і разом з визначеними Основним Законом України складають єдину систему гарантій незалежності суддів та повинні бути реально забезпечені; конституційний статус судді дає підстави ставити до судді високі вимоги і зберігати довіру до його компетентності та неупередженості, передбачає надання йому в майбутньому статусу судді у відставці, що також є гарантією належного здійснення правосуддя (рішення від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 у справі щодо пільг, компенсацій і гарантій, від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 у справі про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання, від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 у справі щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013

у справі щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці).

Право на справедливий суд в Україні з часу проголошення її незалежності забезпечувалося шляхом розвитку принципу незалежності суддів у законах України „Про статус суддів“ від 15 грудня 1992 року № 2862–ХІІ, „Про судоустрій України“ від 7 лютого 2002 року № 3018–ІІІ та Законі № 2453, в яких послідовно закріплювалися самостійність суддів, свобода неупередженого вирішення судових справ відповідно до внутрішнього переконання суддів та їх належне матеріальне забезпечення.

Гарантії незалежності суддів встановлено у статтях 48, 52 розділу ІІІ, статті 117 розділу VІІ, розділах ІХ, Х Закону № 2453 в редакції Закону № 192, зі змісту яких вбачається, що однією з гарантій незалежності суддів є їх належне матеріальне та соціальне забезпечення, зокрема надання суддям за рахунок держави суддівської винагороди, а суддям у відставці – щомісячного довічного грошового утримання або пенсії за вибором. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України гарантій незалежності суддів.

Конституційний Суд України вважає, що положення Закону № 2453 щодо належного матеріального та соціального забезпечення суддів повинні відображати положення Конституції України та міжнародних актів щодо незалежності суддів, бути спрямованими на забезпечення здійснення справедливого правосуддя та стабільності досягнутого рівня гарантій незалежності суддів. Матеріальне забезпечення суддів після виходу їх у відставку як складова їхнього правового статусу є не особистим привілеєм, а засобом конституційного забезпечення незалежності суддів, які здійснюють правосуддя, і надається для гарантування верховенства права та в інтересах осіб, які звертаються до суду за справедливим, неупередженим та незалежним правосуддям.

Відповідно до Європейської хартії про закон „Про статус суддів“ від 10 липня 1998 року рівень винагороди суддям за виконання ними своїх професійних обов’язків має бути таким, щоб захистити їх від тиску, що може спричинити вплив на їхні рішення або взагалі поведінку суддів і таким чином вплинути на їхню незалежність та неупередженість (пункт 6.1); статус забезпечує судді, який досяг передбаченого законом віку для виходу у відставку із посади судді і який здійснював повноваження судді протягом певного строку, право на отримання виплат, рівень яких має бути якомога ближчим до рівня його останньої заробітної плати на посаді судді (пункт 6.4).

Як зазначається в рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи від 13 жовтня 1994 року № (94)12, від 17 листопада 2010 року № (2010)12, кожна держава має забезпечити відповідність статусу і винагороди суддів гідності їхньої професії та відповідальності, яку вони беруть на себе; суддівська винагорода має бути достатньою, щоб захистити суддів від дії стимулів, через які можна впливати на судові рішення; мають існувати гарантії виплат у зв’язку з відставкою суддів, які мають відповідати попередньому рівню оплати праці суддів.

Конституційний Суд України у Рішенні від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013 зазначив, що будь-яке зниження рівня гарантій незалежності суддів суперечить конституційній вимозі неухильного забезпечення незалежного правосуддя та права людини і громадянина на захист прав і свобод незалежним судом, оскільки призводить до обмеження можливостей реалізації цього конституційного права, а отже, суперечить частині першій статті 55 Конституції України (абзац другий пункту 3 мотивувальної частини).

Таким чином, Конституційний Суд України наголошує, що конституційний статус суддів, які здійснюють правосуддя, та суддів у відставці передбачає їх належне матеріальне забезпечення, яке повинне гарантувати здійснення справедливого, незалежного, неупередженого правосуддя.

3. Суб'єкт права на конституційне подання порушує перед Конституційним Судом України питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини третьої статті 141 Закону № 2453 у редакції Закону № 213, а саме: „Щомісячне довічне грошове утримання виплачується судді у розмірі 60 відсотків грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді“.

Здійснюючи перевірку вказаного положення на відповідність Основному Закону України, Конституційний Суд України виходить з того, що щомісячне довічне грошове утримання є особливою формою матеріального забезпечення судді, полягає у гарантованій державою щомісячній грошовій виплаті, що слугує забезпеченню належного матеріального утримання судді після звільнення від виконання обов'язків (відставки), а також життєвого рівня, гідного його статусу.

Відповідно до частини першої статті 141 Закону № 2453 судді, який вийшов у відставку, виплачується щомісячне довічне грошове утримання або пенсія за його вибором.

У статті 141 Закону № 2453 до внесення змін Законом № 213, тобто у редакції Закону № 192, закріплювалося, що „щомісячне довічне грошове утримання виплачується судді у розмірі 80 відсотків грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді. За кожний повний рік роботи на посаді судді понад 20 років розмір щомісячного довічного грошового утримання збільшується на два відсотки заробітку, але не може бути більшим ніж 90 відсотків заробітної плати судді, без обмеження граничного розміру щомісячного довічного грошового утримання“ (абзац перший частини третьої), та встановлювалося, що „у разі зміни грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді, здійснюється перерахунок раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання“ (абзац другий частини третьої).

З наведеного вбачається, що до визначеного у Законі № 2453 порядку нарахування щомісячного довічного грошового утримання внесено зміни

Законом № 213, якими зменшено розмір щомісячного довічного грошового утримання суддів та виключено положення про можливість здійснення його перерахунку.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що при зменшенні розміру щомісячного довічного грошового утримання судді з 80 до 60 відсотків грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді, а також при виключенні положення, згідно з яким за кожний повний рік роботи на посаді судді понад 20 років розмір щомісячного довічного грошового утримання судді збільшується на два відсотки від розміру його заробітку, але не може бути більшим ніж 90 відсотків заробітної плати судді, без обмеження граничного розміру щомісячного довічного грошового утримання, відбулося зниження рівня матеріального забезпечення судді у відставці і як наслідок – гарантій незалежності такого судді, що може впливати на здійснення справедливого правосуддя та реалізацію права кожного на захист судом. Виключення положення щодо можливості перерахунку щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці у зв'язку зі збільшенням грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді, також знижує гарантії незалежності суддів. Таку ж правову позицію Конституційний Суд України висловив у Рішенні від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013 (пункти 5, 7 мотивувальної частини) при розгляді питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Закону № 2453.

Таким чином, положення частини третьої статті 141 Закону № 2453 у редакції Закону № 213 звужує зміст та обсяг гарантій незалежності судді, а тому суперечить частині першій статті 55, частині першій статті 126 Основного Закону України.

4. Верховний Суд України звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційними положення абзацу шостого

частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 щодо встановлення максимального розміру щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці.

Так, відповідно до першого, другого речень абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 в редакціях Закону № 213, Закону № 911 максимальний розмір щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність; тимчасово, у період з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2016 року, максимальний розмір щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати 10740 гривень.

Здійснюючи аналіз вказаних положень на предмет їх відповідності Основному Закону України, Конституційний Суд України виходить з того, що він уже розглядав питання про недопустимість визначення в законі максимального розміру щомісячного довічного грошового утримання суддів, зокрема у рішеннях від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013. У цих рішеннях Конституційний Суд України наголошував, що закріплення в законі максимального розміру щомісячного довічного грошового утримання суддів обмежує гарантії їх незалежності.

Конституційний Суд України вважає, що положення першого, другого речень абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 в редакціях Закону № 213, Закону № 911 щодо встановлення максимального розміру

щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці суперечать частині першій статті 126 Основного Закону України.

5. Суб'єкт права на конституційне подання просить визнати положення абзаців першого, другого, четвертого частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 щодо припинення виплати щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці на період їх роботи на певних посадах такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).

У частині п'ятій статті 141 Закону № 2453 в редакціях Закону № 213, Закону № 911 встановлено таке:

– тимчасово, у період з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2016 року, особам (крім інвалідів I та II груп, інвалідів війни III групи та учасників бойових дій, осіб, на яких поширюється дія пункту 1 статті 10 Закону України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту“), які працюють на посадах та на умовах, передбачених Законом № 2453, Законом України „Про прокуратуру“, призначені пенсії/щомісячне довічне грошове утримання не виплачуються (абзаци перший, другий);

– з 1 січня 2017 року виплата щомісячного довічного грошового утримання, призначеного відповідно до цієї статті, на період роботи на посадах, які дають право на його призначення або право на призначення пенсії в порядку та на умовах, передбачених законами України „Про прокуратуру“, „Про наукову і науково-технічну діяльність“, „Про статус народного депутата України“, припиняється; на цей період призначається і виплачується пенсія відповідно до Закону України „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування“ (абзац четвертий).

Вказаними положеннями визначено категорії посад, робота на яких позбавляє суддю у відставці права на одночасне із заробітком отримання щомісячного довічного грошового утримання.

Конституційний Суд України у підпункті 6.2 пункту 6 мотивувальної частини Рішення від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013 зазначив, що „підставою для отримання матеріального забезпечення судді після припинення його повноважень є виключно конституційно визначений статус професійного судді. Тому таке забезпечення суддів залежить від умов, пов'язаних зі статусом судді та його професійною діяльністю щодо здійснення правосуддя, і не може залежати від інших умов, у тому числі соціального забезпечення, яке призначається і виплачується на загальних засадах та передбачене іншими, крім Закону № 2453, законами України. Одержання суддею у відставці щомісячного довічного грошового утримання не може залежати від виконання ним іншої, зокрема оплачуваної, роботи. Законодавець може передбачати випадки припинення призначення та виплати (або часткової виплати) щомісячного довічного грошового утримання суддів, але тільки з підстав, що прямо впливають на статус суддів (набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді або припинення відставки у зв'язку з повторним обранням на посаду судді тощо)“.

Отже, суддя, який після виходу у відставку використовує конституційне право на працю, встановлене статтею 43 Основного Закону України, не може бути позбавлений гарантій незалежності судді, зокрема належного матеріального забезпечення судді у відставці (щомісячного довічного грошового утримання).

Верховна Рада України, вносячи зміни до частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 щодо припинення виплати щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці, які працюють на певних посадах, порушила конституційні гарантії незалежності суддів. Адже такі законодавчі зміни суперечать меті встановлення конституційної гарантії матеріального забезпечення суддів як елемента їх незалежності, не відповідають принципу єдиного статусу всіх суддів України, оскільки запроваджують різницю між тими суддями у відставці, які працюють, і тими, які не працюють.

У процесі розгляду справи Конституційний Суд України виявив такі ж ознаки невідповідності Конституції України положень абзацу третього частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 в редакції Закону № 213, а саме: „у період роботи особи (крім інвалідів I та II груп, інвалідів війни III групи та учасників бойових дій, осіб, на яких поширюється дія пункту 1 статті 10 Закону України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту“) на інших посадах/роботах щомісячне довічне грошове утримання, розмір якого перевищує 150 відсотків прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, виплачується в розмірі 85 відсотків призначеного розміру, але не менше 150 відсотків прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність“, що є підставою для визнання їх неконституційними.

Таким чином, положення абзаців першого, другого, третього, четвертого частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 стосовно зменшення розміру/припинення виплати суддям у відставці щомісячного довічного грошового утримання на період їх роботи на певних посадах, виконанні іншої роботи не узгоджуються з конституційними гарантіями незалежності суддів, а тому суперечать частині першій статті 126 Основного Закону України.

6. Верховний Суд України також порушує перед Конституційним Судом України питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону № 213, за якими у разі неприйняття до 1 червня 2015 року закону щодо призначення всіх пенсій, у тому числі спеціальних, на загальних підставах з 1 червня 2015 року скасовуються норми щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання відповідно до Закону № 2453.

Верховний Суд України вважає, що зазначеними положеннями „фактично ліквідовано конституційно закріплений інститут відставки судді,

що слугує гарантією незалежності для працюючих суддів і є складовою його правового статусу як діючого судді“.

Конституційний Суд України при розгляді цього питання враховує розділ IX „Забезпечення суддів“, розділ X „Статус судді у відставці“ Закону № 2453, в яких визначено, що статус судді передбачає надання йому в майбутньому статусу судді у відставці та гарантій матеріального і соціального забезпечення, зокрема виплату щомісячного довічного грошового утримання. Наслідком відставки судді є припинення його повноважень з одночасним збереженням за ним звання судді і гарантій незалежності та недоторканності, в тому числі отримання щомісячного довічного грошового утримання судді.

Передбачене у пункті 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону № 213 скасування щомісячного довічного грошового утримання нівелює сутнісний зміст права судді на відставку та суперечить пункту 9 частини п'ятої статті 126 Конституції України.

Враховуючи викладене, Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону № 213 в частині скасування з 1 червня 2015 року норм щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання відповідно до Закону № 2453 не відповідають частині першій, пункту 9 частини п'ятої статті 126 Конституції України.

7. Конституційний Суд України вже визнавав неконституційними положення законів України щодо зниження розміру щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці, позбавлення суддів можливості подальшого перерахунку розміру такого утримання; припинення виплати щомісячного довічного грошового утримання на період роботи суддів у відставці на певних посадах, а також встановлення максимального розміру щомісячного довічного грошового утримання (пункт 2 резолютивної частини Рішення від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013). Незважаючи на це,

Верховна Рада України прийняла Закон № 213, Закон № 911, окремими положеннями яких звужено обсяг гарантій незалежності суддів.

Конституційний Суд України зауважує, що закони, інші правові акти або їх окремі положення, визнані неконституційними, не можуть бути прийняті в аналогічній редакції, оскільки рішення Конституційного Суду України є „обов’язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені“ (частина друга статті 150 Конституції України). Повторне запровадження правового регулювання, яке Конституційний Суд України визнав неконституційним, дає підстави стверджувати про порушення конституційних приписів, згідно з якими закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8 Основного Закону України).

Таким чином, Верховна Рада України, приймаючи Закон № 213, Закон № 911 та вносячи ними зміни до Закону № 2453, порушила частину другу статті 8, частину другу статті 150 Конституції України.

8. Відповідно до Закону України „Про Конституційний Суд України“ у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39), а також викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Згідно з пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України конституційне провадження у справі підлягає припиненню, якщо в процесі пленарного засідання будуть виявлені підстави для відмови у відкритті конституційного провадження, передбачені статтею 45 Закону України „Про Конституційний Суд України“.

Верховний Суд України вважає, що абзац шостий частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 в редакціях Закону № 213, Закону № 911 не відповідає Конституції України у цілому. Однак, проаналізувавши конституційне подання Верховного Суду України від 22 січня 2016 року, Конституційний Суд України дійшов висновку, що у ньому не наведено правового обґрунтування неконституційності третього речення вказаного абзацу, а саме: „Довічне грошове утримання суддям виплачується органами Пенсійного фонду України за рахунок коштів Державного бюджету України“.

Вказане є підставою для припинення конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України „Про Конституційний Суд України“.

9. Закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність (частина друга статті 152 Основного Закону України).

На думку Конституційного Суду України, визнання такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положень частини третьої, абзаців першого, другого, третього, четвертого та першого, другого речень абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 в редакціях Закону № 213, Закону № 911 може призвести до виникнення прогалини у сфері законодавчого регулювання виплати щомісячного довічного грошового утримання суддів.

Конституційний Суд України вважає за необхідне вказати, що застосуванню підлягають положення частин третьої, п'ятої статті 141 Закону № 2453 у редакції Закону № 192, тобто положення Закону № 2453 до внесення до нього змін Законом № 213, Законом № 911.

Керуючись частиною другою статті 70 Закону України „Про Конституційний Суд України“, відповідно до якої у разі необхідності Конституційний Суд України може визначити у своєму рішенні, висновку порядок і строки їх виконання, а також покласти на відповідні державні органи обов'язки щодо забезпечення виконання рішення, додержання висновку, Конституційний Суд України вважає за необхідне встановити такий порядок виконання цього рішення:

– частина третя статті 141 Закону № 2453 у редакції Закону № 213, яка суперечить Конституції України, не підлягає застосуванню як така, що втратила чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення. Застосуванню підлягає частина третя статті 141 Закону № 2453 до внесення змін Законом № 213, тобто в редакції Закону № 192;

– абзаци перший, другий, третій, четвертий та перше, друге речення абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 у редакціях Закону № 213, Закону № 911, що суперечать Конституції України, не підлягають застосуванню як такі, що втратили чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення. Підлягає застосуванню перше речення частини п'ятої статті 141 Закону № 2453 в редакції Закону № 192;

– положення пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону № 213 в частині скасування з 1 червня 2015 року норм щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання відповідно до Закону № 2453 не застосовуються як такі, що не відповідають Конституції України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 152, 153 Конституції України, статтями 45, 51, 61, 63, 65, 67, 69, 70, 71, 73, 74 Закону України „Про Конституційний Суд України“, Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення:

– частини третьої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII;

– абзаців першого, другого, третього, четвертого та першого, другого речень абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакціях Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII, Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України“ від 24 грудня 2015 року № 911–VIII;

– пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII в частині скасування з 1 червня 2015 року норм щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання відповідно до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“.

2. Положення Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакціях Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII, Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України“ від 24 грудня 2015 року № 911–VIII та положення Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII,

визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення.

3. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням Верховного Суду України від 22 січня 2016 року щодо відповідності Конституції України (конституційності) третього речення абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI з наступними змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим законом.

4. Керуючись частиною другою статті 70 Закону України „Про Конституційний Суд України“, Конституційний Суд України вважає за необхідне вказати такий порядок виконання цього рішення:

– частина третя статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII, яка суперечить Конституції України, не підлягає застосуванню як така, що втратила чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення. Натомість застосуванню підлягає частина третя статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI до внесення змін Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII, тобто у редакції Закону України „Про забезпечення права на справедливий суд“ від 12 лютого 2015 року № 192–VIII, а саме: „Щомісячне довічне грошове утримання виплачується судді у розмірі 80 відсотків грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді. За кожний повний рік роботи на посаді судді понад 20 років розмір

щомісячного довічного грошового утримання збільшується на два відсотки заробітку, але не може бути більшим ніж 90 відсотків заробітної плати судді, без обмеження граничного розміру щомісячного довічного грошового утримання. У разі зміни грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді, здійснюється перерахунок раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання“;

– абзаци перший, другий, третій, четвертий та перше, друге речення абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакціях Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII, Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України“ від 24 грудня 2015 року № 911–VIII, що суперечать Конституції України, не підлягають застосуванню як такі, що втратили чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього рішення. Підлягає застосуванню перше речення частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакції Закону України „Про забезпечення права на справедливий суд“ від 12 лютого 2015 року № 192–VIII, а саме: „Пенсія або щомісячне довічне грошове утримання судді виплачується незалежно від заробітку (прибутку), одержуваного суддею після виходу у відставку“;

– не підлягає застосуванню положення пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII в частині скасування з 1 червня 2015 року норм щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання відповідно до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“.

5. Рішення Конституційного Суду України має преюдиціальне значення при розгляді судами загальної юрисдикції позовів у зв'язку з

правовідносинами, що виникли внаслідок дії положень законів України, визнаних неконституційними.

6. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у „Віснику Конституційного Суду України“ та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ